

Agnieszka Wojewódzka

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA GMIN JAKO UWARUNKOWANIE KONKURENCJI PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH

1. Wstęp

Celem artykułu jest porównanie atrakcyjności inwestycyjnej gmin w podziale na województwa. Posłużono się opracowaniem Centrum Badań Regionalnych w postaci rankingu gmin, nazwanym Złota Setka Samorządów 2003 i 2004. Ranking z roku 2005 wykorzystano jako uzupełnienie, ponieważ uległa zmianie forma prezentacji wyników i nie ma możliwości bezpośredniego porównania z zestawieniami z lat ubiegłych. Analizę przeprowadzono za pomocą podstawowych statystycznych charakterystyk opisowych, obejmując nią lata 2000-2003.

Wyniki analizy przedstawiono w ujęciu tabelarycznym, bez definiowania przyczyn zależności i różnic występujących w poszczególnych województwach.

2. Konkurencyjność gmin – aspekt teoretyczny

W teorii ekonomii pojęcie konkurencyjności dotyczy najczęściej podmiotu gospodarczego (przedsiębiorstwa) i kierującego nim przedsiębiorcy. W literaturze przedmiotu konkurencyjność definiuje się jako zdolność do osiągnięcia wytyczonych celów, a tym samym do osiągania sukcesu w rywalizacji gospodarczej. W odniesieniu do przedsiębiorstwa podstawowym miernikiem konkurencyjności jest stopa zysku. Konkurencyjność gmin postrzegana jest w kontekście zdolności do pozyskiwania inwestorów, maksymalizowania bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz docelowo – koncentracji na wykreowaniu pozytywnego wizerunku jednostki w otoczeniu. Jak zauważa Ziółkowski, konkurencyjność to nie jest jednak cel sam w sobie [Nowe zarządzanie... 2005, s. 98]. Nadrzędnym celem funkcjono-

wania jednostki samorządu terytorialnego jest tworzenie możliwie najlepszego środowiska życia dla mieszkańców, funkcjonujących podmiotów gospodarczych, z uwzględnieniem potencjalnych inwestorów i mieszkańców.

Na wstępie należy rozróżnić trzy podstawowe pojęcia: konkurencja, konkurencyjność i atrakcyjność w odniesieniu do jednostek samorządu terytorialnego. Zgodnie z definicją Ziółkowskiego konkurencja to proces rywalizacji o pozyskanie inwestycji i kapitału przez samorządy terytorialne do osiągnięcia celu nadrzędnego. Natomiast konkurencyjność oznacza posiadaną przez samorząd terytorialny umiejętność uczestniczenia w konkurencji. Atrakcyjność zaś można określić jako zdolność jednostki do bycia postrzeganą jako konkurencyjna, jako rywal [Nowe zarządzanie... 2005, s. 97]. Zdolność do konkurencji warunkują rodzaje i cechy działań podejmowanych przez samorządy terytorialne, podczas gdy o atrakcyjności jednostek samorządowych dla przedsiębiorców czy mieszkańców decydują rodzaje i cechy posiadanych zasobów.

Konkurencyjność na poziomie lokalnym i regionalnym to zagadnienie złożone, które należy rozpatrywać kompleksowo, analizując czynniki kształtujące konkurencyjność, a zarazem wpływające na atrakcyjność inwestycyjną (szerzej [Filipiak i in. 2005, s. 265; Nowe zarządzanie... 2005, s. 98-99]).

System rynkowy wymusza na uczestnikach gry rynkowej ciągle podnoszenie konkurencyjności. Wymóg ten dotyczy również jednostek samorządu terytorialnego; wtedy mówi się o konkurencyjności regionów. Ich konkurencyjność kształtuje się pod wpływem wzajemnych relacji między nimi oraz między nimi a kapitałem prywatnym. Kapitał prywatny, w celu uzyskania najkorzystniejszych warunków rozwoju i działania, poszukuje optymalnej dla siebie lokalizacji [Samorząd... 2005, s. 30]. Duża swoboda w przemieszczaniu się kapitału powoduje, że nie tyle kapitał konkuruje o lokalizację, ile regiony (tzn. województwa, powiaty czy gminy) konkurują między sobą o kapitał. To suwerenny przedsiębiorca podejmuje decyzje, wykorzystując posiadane informacje. Z perspektywy przedsiębiorstwa jednostka samorządu terytorialnego, budując korzystne otoczenie, aktywnie uczestniczy w wytwarzaniu konkurencyjności przedsiębiorstw zlokalizowanych na swoim terenie. Natomiast posiadając przewagę konkurencyjną nad innymi, jednostka samorządu dostarcza podmiotom gospodarczym korzyści ze względu na posiadane zasoby [Nowe zarządzanie... 2005, s. 97].

Gmina, podejmując konkretne działania w celu stworzenia korzystnych warunków do inwestowania, podlega ocenie z punktu widzenia efektów tych działań.

3. Ranking Złota Setka Samorządów

Przykładem oceny konkurencyjności polskich gmin wraz ze wskazaniem gmin atrakcyjnych inwestycyjnie jest przedstawiany corocznie przez Centrum Badań Regionalnych oraz dziennik „Rzeczpospolita” ranking, określany mianem Złotej

Setki Samorządów. W roku 2005 wybrano laureatów po raz ósmy. Kryteria rankingu dotyczące lat 2003 i 2004 były następujące:

1. W rankingu oceniane są gminy, które zachowują dyscyplinę finansową, tzn. eliminowane są jednostki, których deficyt lub nadwyżka w śródkowym roku (z trzech wziętych do badania) wyniosły ponad 25% budżetu gminy. Wynik finansowy gminy nie jest punktowany.

2. Wielkość inwestycji w ciągu ostatnich trzech lat – 2001-2003 (ranking 2004) lub 2000-2002 (ranking 2003), łącznie w przeliczeniu na 1 mieszkańca – 1 punkt za każdą złotówkę inwestycji.

3. Wysiłek inwestycyjny, czyli procent dochodów przeznaczanych na inwestycje – wymagane minimum dla Złotej Setki wynosi 30%. Gminy, które osiągają ten próg, otrzymują 1 punkt za każdy procent wysiłku inwestycyjnego.

4. Inwestycje finansowane poza budżetem gminy w ostatnich trzech latach w przeliczeniu na 1 mieszkańca – 1 punkt (ranking 2004) lub 0,33 punktu (ranking 2003) za każdą złotówkę na 1 mieszkańca (są to inwestycje finansowane z Gminnego Funduszu Ochrony Środowiska oraz przez spółki, w których gmina zachowała większość udziałów).

5. Aktywność społeczna – łączny wskaźnik, na który składają się: frekwencja w wyborach samorządowych, liczba organizacji *non profit* w stosunku do liczby mieszkańców lub na tysiąc mieszkańców oraz działalność bibliotek publicznych (liczba czytelników).

6. Zdolność przyciągania nowych mieszkańców – wskaźnik dla bilansu migracji i budownictwa mieszkaniowego w okresie trzyletnim brany do badania.

Warto zaznaczyć, że przedstawione kryteria obowiązują od rankingu z 2003 r. W edycjach od pierwszej do piątej włącznie obowiązywały jedynie pierwsze trzy kryteria. Począwszy od szóstej edycji (ranking 2003) uznano, że warto przyznawać dodatkowe punkty gminom, które część dochodów przeznaczają na inwestycje pozabudżetowe. Kryteria rozszerzono, przyznając punkty za aktywność społeczną, którą samorządy powinny wspierać, a także za to, że w gminie chcą się osiedlać nowi mieszkańcy. W rankingu z roku 2005 ponownie zawężono kryteria.

4. Atrakcyjność inwestycyjna gmin w podziale na województwa

Analizując listy gmin, można wysnuć wniosek, że w rankingach nie ma przypadkowości. W rankingu 2004 znalazło się 21 gmin, które po raz pierwszy goszczą na liście – warto zauważyć, że pierwsza z nich (Kotla – woj. dolnośląskie) została sklasyfikowana dopiero na 50 miejscu. W rankingu 2003 było 25 debutantów (4 gminy sklasyfikowane w pierwszej pięćdziesiątce) – pierwsza na 20 miejscu (Rytro – woj. małopolskie), druga na 32 pozycji (Rokietnica – woj. wielkopolskie).

Od rankingu 2002 przedstawiana jest lista Mistrzów Zrównoważonego Rozwoju, czyli gmin, które znajdują się na liście od początku tworzenia Złotej Setki. W rankingu 2003 r. wyróżniono 25, a w 2004 r. 29 gmin.

Mówiąc o pozycji (tab. 1), należy rozumieć lokatę w zestawieniu otrzymanym w wyniku porządkowania liniowego według uzyskanej liczby punktów.

Największy udział gmin wśród wyróżnionych 100 samorządów miały województwa: mazowieckie, dolnośląskie, wielkopolskie, zachodniopomorskie i śląskie. Najmniej zaś sklasyfikowano gmin z województw: opolskiego, lubelskiego, świętokrzyskiego, lubuskiego. Wszystkie gminy wskazane jako najlepsze w województwie znalazły się na liście w 2005 r., przy czym 10 z nich utrzymało pozycję liderów w swoim województwie.

Tabela 1. Najlepsze gminy w województwach według uzyskanej liczby punktów

Województwo	Ranking 2003			Ranking 2004		
	liczba gmin	gmina	pozycja	liczba gmin	gmina	pozycja
Dolnośląskie	16	Jerzmanowa	2	12	Polkowice	5
Kujawsko-pomorskie	5	Ciechocinek	43	5	Ciechocinek	48
Lubelskie	1	Łukowa	64	3	Puchaczów	4
Lubuskie	2	Iłowa	35	4	Iłowa	31
Łódzkie	5	Rzgów	42	4	Tuszyn	24
Małopolskie	4	Rytro	20	6	Rytro	14
Mazowieckie	17	Nadarzyn	16	15	Ślupno	15
Opolskie	0	-	-	1	Dobrzeń Wielki	32
Podkarpackie	4	Ostrów	18	4	Solina	38
Podlaskie	5	Suraz	40	6	Suraz	20
Pomorskie	8	Kosakowo	7	8	Krynica Morska	1
Śląskie	6	Omontowice	17	11	Pawłowice	16
Świętokrzyskie	3	Sitkówka – Nowiny	12	1	Sitkówka – Nowiny	8
Warmińsko-mazurskie	6	Frombork	13	5	Stawiguda	12
Wielkopolskie	11	Tarnowo Podgórne	3	9	Kleczew	10
Zachodniopomorskie	7	Kolbaskowo	1	6	Rewal	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie rankingu Złota Setka Samorządów 2003, 2004.

W poszczególnych województwach inwestycje miast i gmin albo spadły, albo pozostawały na niezmiennym poziomie (tab. 2). Największy, 10-procentowy wzrost odnotowano w woj. mazowieckim, które utrzymało pozycję lidera. Trzeba jednak zaznaczyć, że większość inwestycji samorządowych skoncentrowana jest w stolicy. Niewielki wzrost zanotowano również w województwach podkarpackim i podlaskim. Największy spadek inwestycji nastąpił w woj. dolnośląskim, które zajmując czwartą lokatę, spadło o dwie pozycje.

Tabela 2. Inwestycje miast i gmin w województwach (łącznie w zł na 1 mieszkańca)

Ranking 2003 (lata 2000-2002)		Ranking 2004 (lata 2001-2003)	
województwo	inwestycje (zł)	województwo	inwestycje (zł)
Mazowieckie	1041	Mazowieckie	1118
Dolnośląskie	925	Pomorskie	851
Pomorskie	919	Małopolskie	829
Zachodniopomorskie	852	Dolnośląskie	829
Małopolskie	826	Lubuskie	801
Lubuskie	813	Śląskie	798
Wielkopolskie	796	Wielkopolskie	766
Śląskie	784	Zachodniopomorskie	765
Kujawsko-pomorskie	761	Podlaskie	752
Podlaskie	715	Podkarpackie	746
Podkarpackie	706	Łódzkie	713
Łódzkie	697	Kujawsko-pomorskie	710
Świętokrzyskie	652	Świętokrzyskie	683
Warmińsko-mazurskie	614	Warmińsko-mazurskie	677
Lubelskie	590	Lubelskie	610
Opolskie	558	Opolskie	512

Źródło: opracowanie własne na podstawie rankingu Złota Setka Samorządów 2003, 2004.

Analizując wyniki rankingu, spośród kryteriów wybrano zmienną „inwestycje w budżecie” (*per capita*) oraz ogólną liczbę punktów decydującą o pozycji w rankingu.

Jeżeli chodzi o charakterystyki opisowe zmiennych (tab. 3), to zaskakująca jest różnica między wartością maksymalną a minimalną inwestycji w budżecie, a co za tym idzie – liczba punktów ogółem w roku 2004. Różnica w inwestycjach między gminą sklasyfikowaną jako pierwsza a gminą drugą wynosi aż 6741 zł, podczas gdy różnica między gminą drugą a ostatnią wynosi 4326 zł. Średnio w analizowanym okresie gminy inwestują relatywnie więcej i osiągają tym samym więcej punktów w rankingu. Widać wyraźnie, że zwiększył się znacznie zakres zmienności analizowanych zmiennych.

Tabela 3. Wybrane charakterystyki opisowe zmiennych

Rodzaj statystyki	Inwestycje w budżecie (zł <i>per capita</i>) w rankingu		Liczba punktów w rankingu	
	2003	2004	2003	2004
Średnia	2 278,22	2 331,77	2 374,99	2 489,01
Błąd standardowy	87,13	128,59	89,78	130,67
Mediana	2 071,00	2 008,60	2 156,45	2 153,00
Odchylenie standardowe	871,25	1 285,86	897,76	1 306,67
Skośność	1,92	5,67	1,86	5,71
Zakres	3 885,00	11 674,30	3 958,20	11 358,60
Minimum	1 427,00	983,20	1 488,00	1 656,20
Maksimum	5 312,00	12 657,50	5 446,20	13 014,80

Źródło: opracowanie własne na podstawie rankingu Złota Setka Samorządów 2003, 2004.

Tabela 4 przedstawia średnie wartości gminnych inwestycji i punktów przyznanych gminom w poszczególnych województwach, uporządkowane malejąco według danych za lata 2001-2003.

Tabela 4. Średnie wartości wybranych zmiennych dla gmin w województwach

Województwo	Inwestycje w budżecie (zł per capita) za lata		Województwo	Liczba punktów za lata	
	2000-2002	2001-2003		2000-2002	2001-2003
Świętokrzyskie	2 151,00	3 756,50	Zachodniopomorskie	3 938,60	3 889,30
Zachodniopomorskie	3 812,00	3 749,27	Świętokrzyskie	2 233,37	3 886,50
Pomorskie	2 223,13	3 379,94	Pomorskie	2 319,98	3 607,86
Lubelskie	1 824,00	2 664,53	Lubelskie	1 931,70	2 757,73
Opolskie	–	2 334,80	Opolskie	–	2 572,70
Wielkopolskie	2 655,09	2 297,87	Wielkopolskie	2 745,48	2 517,62
Dolnośląskie	2 216,38	2 259,93	Dolnośląskie	2 356,69	2 502,65
Warmińsko-mazurskie	2 019,17	2 224,60	Warmińsko-mazurskie	2 091,27	2 305,06
Małopolskie	2 010,00	2 184,83	Małopolskie	2 093,90	2 270,87
Śląskie	2 364,67	2 134,42	Śląskie	2 469,15	2 251,30
Łódzkie	1 794,00	2 087,00	Łódzkie	1 864,52	2 169,93
Lubuskie	2 210,50	2 007,53	Mazowieckie	2 238,12	2 109,97
Podkarpackie	1 948,75	1 966,85	Lubuskie	2 280,05	2 087,93
Podlaskie	1 888,00	1 956,07	Kujawsko-pomorskie	1 845,74	2 055,56
Mazowieckie	2 157,47	1 910,04	Podkarpackie	2 033,45	2 048,05
Kujawsko-pomorskie	1 752,40	1 882,72	Podlaskie	1 959,66	2 035,63

Źródło: opracowanie własne na podstawie rankingu Złota Setka Samorządów 2003, 2004.

Porównując wartości średnie, można zauważyć pewną prawidłowość. Do czołówki zaliczyć można gminy województw: zachodniopomorskiego, wielkopolskiego, dolnośląskiego i pomorskiego, natomiast ostatnie pozycje zajmują gminy województw: opolskiego, kujawsko-pomorskiego, podlaskiego, lubelskiego. Pozostałe województwa zmieniają swoje lokaty, znajdując się jednak zawsze w środku tabeli. Zaskakująco niska jest średnia dla woj. mazowieckiego, które posiadało najliczniejszą reprezentację gmin w rankingu.

5. Wnioski

1. Ranking ma wartość poznawczą, ponieważ analizując rankingi z lat 2003, 2004, 2005, można stwierdzić, że nie ma w nich przypadkowości. Opracowanie Centrum Badań Regionalnych stanowi źródło informacji dla mieszkańców i inwestorów. Ponadto dla samorządów gminnych miejsce na liście rankingowej w praktyce jest powodem do zadowolenia i szansą na zwrócenie uwagi potencjalnych inwestorów.

2. Konkurencyjność jednostek terytorialnych związana jest z atrakcyjnością inwestycyjną gmin i z działaniami przez nie podejmowanymi, co jest uwarunkowaniem rozwoju konkurencji podmiotów gospodarczych.

3. Z roku na rok coraz mniej wyraźny jest podział na Polskę Wschodnią i Zachodnią. Następuje ożywienie, jeżeli chodzi o Podkarpacie i Podlasie oraz woj. śląskie.

4. Zdobywanie pozycji konkurencyjnej i bycie postrzeganym jako gmina atrakcyjna inwestycyjnie to wynik wieloletniego konsekwentnego działania samorządów, czego dowodem może być to, że ukształtowana w ostatnich latach czołówka gmin pozostaje bez zmian. Wyciąganie wniosków na podstawie przytoczonych rankingów musi być ostrożne. Powinno się brać pod uwagę to, że rankingi dotyczą 100 najlepiej inwestujących gmin, czyli tylko niespełna 4% wszystkich gmin w Polsce.

5. Nie ulega wątpliwości, że zwiększenie konkurencyjności polskich gmin i regionów staje się kluczową kwestią, co bezpośrednio wynika ze wstąpienia Polski w strukturę Unii Europejskiej. Obserwuje się nasiloną konkurencję między poszczególnymi jednostkami samorządu terytorialnego o pozyskanie nowych inwestycji, a także o przetrwanie istniejących podmiotów gospodarczych.

Literatura

- Ekonomiczno-organizacyjne uwarunkowania rozwoju regionu – teoria i praktyka*, red. D. Stawasz, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2004.
- Filipiak B., Kogut M., Szewczuk A., Ziolo M., *Rozwój lokalny i regionalny. Uwarunkowania, finanse, procedury*, Fundacja na rzecz Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2005.
- Nowe zarządzanie publiczne w polskim samorządzie terytorialnym*, red. A. Zalewski, SGH, Warszawa 2005.
- Samorząd terytorialny w procesie rozwoju regionalnego i lokalnego*, red. W. Kosiedowski, Dom Organizatora, Toruń 2005.
- Surażska W., *Czołówka się umacnia*, „Rzeczpospolita” 2003 nr 151.
- Surażska W., *Mistrzowie lokalnych inwestycji*, „Rzeczpospolita” z 6 lipca 2004.
- Złota Setka Samorządów 2003, 2004, 2005, www.cbr.org.pl

ATTRACTIVENESS OF COMMUNITIES AS A FACTOR AFFECTING COMPETITIVENESS OF BUSINESS UNITS

Summary

This article presents the ranking of the best communities in Poland entitled “Gold Hundred of Local Communities in 2003 and 2004”. The brainfather of the list is the Regional Research Centre. The register gives substantial information about inhabitants and investors. The paper discusses the differences between capital expenditures of communities in relation to voivodeships. The analysis concerns one hundred affluent communities.

There is no doubt that if Polish communities would like to be competitive they should invest a lot of money in their development.